

Гданськ ніби передав естафету українському Кременцю, у якому народився класик польської літератури Ю. Словацький і де щороку відбувається українсько-польський форум „Діалог двох культур”. Але про це – трохи згодом.

ROMASHCHENKO Lyudmyla Ivanivna,

Doctor of Philological Sciences, Professor at the Department of Ukrainian Literature and comparative studies
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: lirom5@mail.ru

*Одержано редакцією – 2.09.2017
Прийнято до публікації – 4.10.2017*

КЛИМЕНКО (СИНЬООК) Ганна Андріївна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури та компаративістики Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького
e-mail: anna.syniook@gmail.com

СКРИПКА У ФУТЛЯРІ, АБО ЛІТЕРАТУРНЕ СОПРАНО ТАМІЛИ ЧУПАК

Чупак Т. Павутинова мелодія бабиного літа / Таміла Чупак. – Черкаси : видавець Ю. Чабаненко, 2015. – 52 с.

Мабуть, не випадково ця достота лірична книга малої прози черкаської письменниці й композиторки Таміли Чупак (з м. Кам'янка) втрапила до мене одного прохолодного листопадового вечора, коли західноукраїнська просторінь і навіть Київщина були притрушені першим цьогорічним снігом... Ще дерева цілком не розпрощалися з листям, земля ще не згубила осіннього килиму... Але натяк на зиму вже завібував... Як у першому оповіданні “Осіннє видиво”, де попервах оскаржується теза про осінь як поетичну часовість, адже всі слова пташино відбувають у вирій, залишаючи героїні-мисткині душевну і словесну порожнечу. Тимчасом самотність нараторки не є абсолютною, адже на гостину до неї напрошується депресія в подібі застудженого страховиська: останнє згодом під впливом запашної кави вдатне трансформуватися у доброзичного домовичка (прочитується ефективно подолання “екзистенційної порожнечі”). Дивовижно, але саме перший сніг виповнює душу героїні й папір на столі словами та відроджує віру в Осінь як найпоетичніше буття:

*Небо сніжинками дихало,
вітер мереживо плів,
впала на білий папір
пригорща втішених слів –
осені прядиво-видиво [с. 10].*

Цитовані поетичні рядки єдині у своєму родо-жанровому вияві. Зрештою, либонь болісно й тужно авторці прощатися з поезією заради прози. Невипадково перший із двох розділів книги має вимовну назву – “Поезія образилась”. Як далі образно мовиться в оповіданні “Зустріч”: “Зібрала вузлик з нехитрими пожитками – зошитом, ручкою, думками – та й пішла не оглядаючись” [с. 15]. Можливо, в образі Поетеси, героїні означеного твору, прозирає постать авторки, котра зненацька(?) береться за прозу: “Усі попередні образи й зради Поезія змогла пережити, але ця виявилася найболючішою. Кінець дружбі” [с. 15]. То ж чи звинувачує себе Таміла Чупак, чи вважає себе зрадницею, чи навпаки сила уяви й вимислу дозволяє їй дистанціюватися від героїні? У кожному разі,

тут художньо втілена теорія Ідей, прописана у книзі Елізабет Гілберт “Велика магія”: “ідеї шукають собі найвідкритішого до співпраці партнера [...] справді рухаються від душі до душі, ідеї завжди намагаються відшукати найоперативнішого та найефективнішого провідника на землі (як блискавка)”. А отже, зраджена Муза таки знайде собі партнера, споріднену Душу: *“Втішений Поет візьме за руку свою життєдайну Музу, щоб віднині удвох, оминаючи прозаїчні будні, не увагу світу, злослів'я й отраву, вимережежувати свою сокровенну, ясноджерельну, тихоплинну казку життя”* [с. 16].

Проза Таміли Чупак насправду поетична, світла й сонцесяйна (попри деякі драматичні тони), сповнена витонченого багатства художніх засобів: *“Різдва́ний крихкотілий сніг, не шкодуючи сил, вальсував, намагаючись створити казково-піднесений настрій...”* [с. 17] (**“Зимовий сон”**). Тут і далі добачаємо замилювання краєвидами, їх поетизацію та персоніфікацію. Відтак, маємо поезію в прозі, інакше кажучи, поезопрозу. Більше того, даються взнаки музична освіта авторки та її багатий досвід у пісенно-композиторській царині: мелодійність виявляється на всіх структурних рівнях представлених текстів. Музика творить звуки, які графічно карбуються буквами, мелодія влітається в художні засоби та композиційно-сюжетну організацію, визначає більшою чи меншою мірою долю персонажів.

Прикметно, що проблемно-тематична палітра і стильова манера письма Таміли Чупак сприяють розширенню читацької аудиторії – від дитячої до зрілої. Скажімо, в оповіданні **“Дощик і Парасолька”** маленький читач добачить казку, а реципієнт юнацької і старшої вікових категорій – любовний сюжет із динамікою почуття (рух від висхідної до нисхідної інтонацій): зачарування, симпатія, прагнення взаємності, тяжіння до ідеалізації об’єкта уваги – насамкінець розчарування... *“Парасолька здивовано підняла голову, та нічого не відповіла, а лише змінила форму, перетворившись раптом на звичайну гілку. Краплик так розгубився, що на якусь мить навіть забув про свої обов’язки. [...] Відчувши власну безпорадність, спантелічений Дощик побрів навпрошки через луги, садочки, городи та квітники, зрештою все навколо гіркими й водночас живильними краплями-сльозами”* [с. 12].

“Невигадана історія старого Шляху” презентує старість як слабовитість тіла, час медитацій і розмислів про минуле й теперішнє, віри у майбутнє... Душа черпає наснагу у спогляданні за дітьми та молоддю, отримує істинну й цілющу всолоду від музики. *“Старенький, потоптаний, вичовганий дідусь Шлях насолоджувався легковажно-ритмічною музикою підборів”* [с. 13]. *“Лише спомини про цебетливу дитвору зігрівали понівечену душу старого Шляху”* [с. 14]. Занедбаний та спустошений дитячий садок (символ зруйнованого буття) поглиблює самотність і порожнечу Шляху. Тимчасом персоніфіковані Ями та Вибоїни нагадують сварливих тіток.

В оповіданні **“Справу зроблено”** знову ж таки зустрічаємося з Домовиком на ймення Яків (біблійна генеза імені). Так само як образ домовика (дідо), означене ім’я має низку зменшувально-пестливих аналогів (Якусь, Яць, Яшко, Яківко, Яцьо) – міфологічні мотиви. На відміну від кота Мурка, Домовик є тонким естетом, істинним поціновувачем “елітної” музики класичного гатунку: *“Прозрівання на красу почалося в Якуся з дитинства. Він прикипів душею до цього гостинного дому, що під своїм покрывом зберігав справжню мистецьку магію. Дідо безпомилково вгадував Баха, Шопена, Ліста, Рахманінова і свого улюбленого Лисенка...”* [с. 21]. А ще душу Якова невимовно зворушували співанки Катрусі: остання прищепила віру в домовика доньці, та – своїй дитині і так далі по діахронії... (ця споконвічно українська язичницька віра перманентно переходить з покоління в покоління). Усупереч традиційному розумінню Яків не приймає жодного з чоловіків (за винятком одного), вважає їх негідниками і прагне вберегти жіночих представниць роду від чоловічої “раси”.

Другий розділ книги – **“Спрага справжності”**. На відміну від казково-міфологічних мотивів вищеаналізованих творів, тут простежується потужний зв’язок з нашими реаліями, хоча й містика не губиться, не оскаржується – навпаки увиразнюється на тлі буденщини. Ніби мимоволі повертаємося на землю з її суєтністю, людською юрбою, що звикла метушитися подібно до мурашок. Тут і типова поїздка різних за віком і світосприйманням (до іронії та

гротеску!) людей у салоні транспорту, де всі обернені до власних проблем, хтось гучно розмовляє по мобільному, лунає “шансон”... (**“В автобусі”**).

Драматизм **“Забутої мелодії”** здатен розчулити будь-кого; магія музики вчувається між рядками й залишає щемкий післязвук у душі читача; потужність душевного суголосся героїв, сила почуття долають межу світів... *“Музика сама знайшла її – Василькова ніжно-печальна мелодія, яку він придумав і подарував їй перед від’їздом. Музика, що вечоровим цілунком торкнулася Алісiniх спогадів, тепер увійшла в неї й зацеміла десь лівіше в грудях”* [с. 31 – 32].

Міфологічне прочитання отримує образ вікна в оповіданні **“Вікно мрій”**. Архетип вікна традиційно є рубежем між світами своїм/чужим, минулим/майбутнім, земним/потойбічним... Образ вікна в інтерпретації Таміли Чупак сповнений додаткової таємничості й “магнетичної сили”: поетичне видиво через вікно контрастує з прозовими реаліями за порогом оселі, навіть у подружньому житті... *“Вона завжди знала, що її вікно особливе, і воно теж знало, що вона знає. То була їхня таємниця”* [с. 39]. Які горизонти відкриває це магічно-містичне вікно? Думається, лише Творчість здатна дарувати такі широкі овиди, долати межі, воскрешати мамин голос із небуття: *“[...] мандрувати далі, аж за той загадковий ліс, за яким, здавалося, височіли гори, що дружили з хмарами. Зійти на вершечок могли тільки справжні мрійники. Для них відкривалася потаємна стежинка, яка допомагала обраним здійснитися на вершечок найзаповітніших мрій. Та все ж доходили не всі – тільки найупертіші, найзатятіші, найзаповзятіші у своїй вірі. І вона була однією з них”* [с. 40].

Окрім музичності, Таміла Чупак уміє живописувати словом, вимальовуючи, скажімо, сни, відмінні особливості їх у дитячому та дорослому віці, ранне бажання злетіти до казкових обривів і зріле прагнення побачитися з рідними та близькими, котрі відійшли у засвіти. *“54 роки разом на землі. І от тепер – ціла вічність удвох на небі. А нам залишається тільки пам’ять, та ще... сни”* [с. 43].

Два передостанні оповідання присвячені сьогочасним драматично-трагічним подіям – світлій пам’яті Небесної Сотні й одного з їх когорти – Ангела (**“Присвята”**) і неоголошеній війні на Сході (**“Хто такі укропи”**). Душа Жінки-Митця і Жінки-Матері особливо зболена... *“[...] звикнути можна до всього, навіть до... війни. Та хіба можна змиритися, віддаючи їй найдорожче – власних дітей”* [с. 47].

Останній твір **“Дорога до храму”**, повертаючи увагу читача до радянського тоталітарного минулого, доби тотального (примусового!) атеїзму, висновує потребу й потужність, питомість і органічність Віри людини в Бога, всолоду Свободою як найвищою цінністю буття Людини й Нації. *“Нас усіх виховували атеїстами. Страх у людях жив великий, боялися за власне життя. Мого прадідуся Архипа репресували, бо був священиком, і з Соловків уже не повернувся. Тільки бабусю Катерину, його доньку, “перевиховати” не вдалося. За всю родину гріхи у Всевишнього відмолувала”* [с. 50] (мама Оленці).

Насамкінець зауважу, що Таміла Чупак постає справжньою творчиною вишуканих авторських неологізмів: “дивоквіти”, “найсонцесяйніша”, “ясноджерельна”, “сріблінки-сніжинки”, “крихкотілий”...

Сонцесяйно-лірична “Павутинова мелодія бабиного літа” з поетично-музично-живописно-прозовими акордами сягає глибин Душі і лишає мурашки на шкірі...

KLYMENKO (SYNIOOK) Ganna Andriivna,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of
Ukrainian Literature and comparative studies
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

Одержано редакцією – 24.09.2017
Прийнято до публікації – 4.10.2017